

INBO-rapport: de impact van jacht op patrijs

© Robert-Jan Asselbergs

In juli publiceerde het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek een lijvig rapport over de impact van de jacht op de patrijs, met soms verregaande voorstellen en tot stand gekomen zonder inbreng van de jachtsector. In kader van openheid en transparantie, en omdat Hubertus Vereniging Vlaanderen dialoog belangrijk vindt, geeft De Vlaamse Jager de auteurs van de INBO-studie de gelegenheid om de belangrijkste punten en conclusies uit te lichten. Het volledige rapport kan u nalezen op de website van INBO (www.inbo.be). In het artikel erop volgend geeft het HVV-Kenniscentrum zijn visie op de feiten. 'Een duurzaam afschot in Vlaanderen bedraagt minder dan twintig procent van de najaarsstand.'

Toestand van de patrijs

Een recent INBO-rapport gaat na wat populatiemodellen ons kunnen leren over de impact van jacht op de patrijzenpopulaties. Aan de hand van deze oefening wil INBO naar het beleid toe aanbevelingen formuleren over de bejaging van deze soort.

Het gaat niet goed met de patrijs in Vlaanderen: de populatie blijft in elke provincie dalen en de huidige inspanningen voor het herstel van deze soort volstaan niet om die dalende trend te stoppen of om te keren. De belangrijkste oorzaak van die achteruitgang is het verlies van

leefgebied. Het is dan ook vanzelfsprekend dat habitatverbetering een centrale rol moet spelen bij het herstel van de soort. Twee andere factoren die potentieel een impact hebben zijn predatie en jacht.

Vooraleer in te gaan op de populatiemodellen bekijken we de toestand van de patrijs. De meest recente gebiedsdekkende en gestandaardiseerde tellingen in Vlaanderen dateren al van de periode 2000-2002 en werden uitgevoerd in het kader van de Broedvogelatlas. Deze tellingen tonen dat de patrijs voornamelijk voorkomt

BAUS

Jachtwinkel

Sint-Truidersteenweg 473

3840 Hoepertingen

Tel.: 012/74 12 73

E-mail: bausguns@skynet.be

www.wapenhandel-baus.be

FAIR WAPENS

JACHT EN SPORT

SLX 600 DE LUXE
CAL. 12-20-28-.410

SAFARI FXW

Volledig gamma op voorraad.

PILOOT DEALER BROWNING
ALLES VOOR DE SPORTSCHUTTER
JACHT- EN OUTDOORKLEDING
ALLE JACHT TOEBEHOREN

Steel 29

Supersteel
32

Tungsteel
30 en 34

MARY ARM

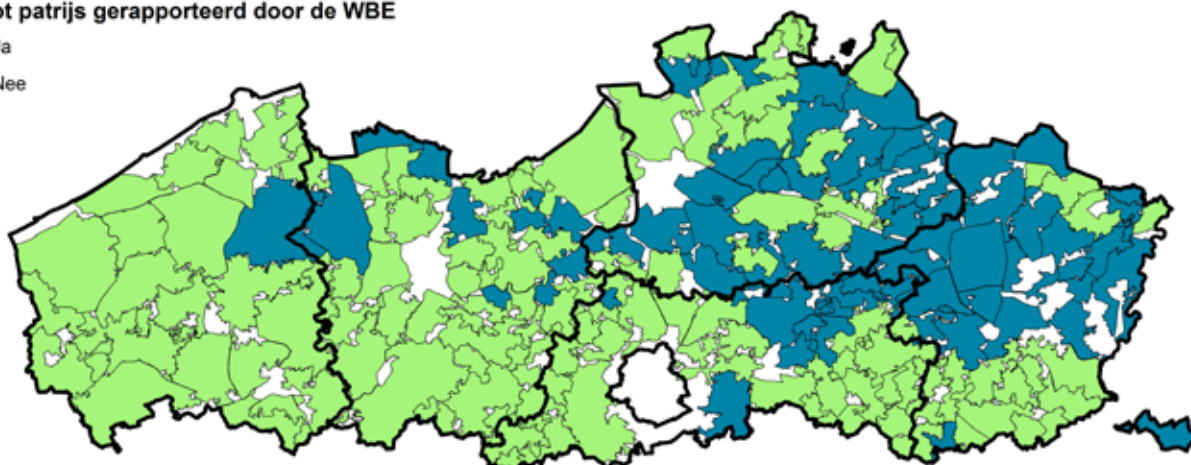
patronen met hoge prestaties
en synergie

Verkrijgbaar in
staal - vernikkeldstaal,
tungsteel - lood

Ook verkrijgbaar bij uw handelaar

Erk. Nr. 2/7/09/2008N010913

Afschot patrijs gerapporteerd door de WBE

Figuur1 : Overzicht voor het jaar 2016 van de wildbeheereenheden in Vlaanderen die al dan niet een afschot op patrijs rapporteerden.

in het westen en het zuiden van Vlaanderen. De afschotgegevens van de wildbeheereenheden over de periode 1998-2007 tonen in grote lijnen een gelijkaardige verspreiding. Het afschot in 2016 situeert zich voornamelijk in de provincie West-Vlaanderen (45%) en in mindere mate in Oost-Vlaanderen (23%) en Vlaams-Brabant (18%). Het afschot in de provincies Limburg (8%) en Antwerpen (5%) vormt slechts een klein aandeel in het Vlaamse afschot.

Om de trend van de populatie op Vlaams niveau te bepalen, beschikken we over twee databanken: de databank Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV) en de databank met de statistieken van de wildbeheereenheden (WBE). De eerste bevat tellingen uitgevoerd door vrijwilligers die bijdragen tot de broedvogeltellingen, de tweede de afschotcijfers die de jagers via hun respectievelijke wildbeheereenheid rapporteren. Beide databanken laten een sterke afname zien over de periode 2007-2016: -56% bij de telgegevens en -39% bij de afschotstatistieken. De daling in het afschot doet zich voor in alle provincies en bij het merendeel (81%) van de WBE's.

Er bestaan op Vlaams niveau geen recente schattingen van het aantal patrijzen in het voorjaar die zich baseren op gestandaardiseerde telmethodes. Het ABV-project gebruikt wel een gestandaardiseerde telmethode, maar dan om popula-

tietrends te detecteren en niet voor het schatten van populatiegroottes. De tellingen in het kader van de Broedvogelatlas werden gestandaardiseerd uitgevoerd, maar deze dateren reeds van de periode 2000-2002. Op basis van de schatting in de Broedvogelatlas en uitgaand van een ruime halvering van het aantal broedparen sindsdien (ABV-trend), zou de huidige Vlaamse populatie nog hooguit uit 5.000 broedparen bestaan. Een andere schatting van de populatiegrootte is terug te vinden in de WBE-statistieken. In tegenstelling tot het ABV-project en de tellingen die uitgevoerd werden in kader van de Broedvogelatlas, gebruiken de WBE's geen gestandaardiseerde telmethode voor het schatten van hun voorjaarsstanden. Hierdoor is het niet duidelijk hoe nauwkeurig deze schattingen zijn en vraagt de interpretatie van de cijfers de nodige voorzichtigheid. In 2016 bedroeg de som van het aantal gerapporteerde broedparen over de 185 WBE's 24.698 broedparen. Dit aantal ligt bijna vijfmaal hoger dan de schatting afgeleid van de telgegevens van de Broedvogelatlas. Een verklaring voor dit grote verschil vraagt meer gericht en soortspecifiek inventarisatie-onderzoek.

De meest recente Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen, waarin een inschatting gemaakt wordt van de kans op uitsterven van een soort, categoriseerde de patrijs als 'Kwetsbaar'. Deze kwalificatie was gebaseerd op de dalende

populatie-trend van patrijs over een periode van 10 jaar. Volgens Europese richtlijnen heeft Vlaanderen de verantwoordelijkheid om alle inheemse vogelsoorten in een gunstige 'staat van instandhouding' te houden of te brengen. Daarbij is bijzondere aandacht vereist voor soorten die op de Rode Lijst als 'Ernstig Bedreigd', 'Bedreigd' of 'Kwetsbaar' zijn aangeduid.

Jacht op patrijs

De achteruitgang van de patrijzenpopulatie resulteerde in een verstrenging van de jachtreglementering voor deze soort. Daar waar de jacht op patrijs in de periode 1998-2008 voor alle jagers open was gedurende twee maanden, werd die vanaf het jachtseizoen 2008 beperkt tot één maand, met een extra maand wanneer voldaan was aan een aantal voorwaarden. Het nieuwe Jachtvoorwaardenbesluit uit 2014 breidde die voorwaarden nog verder uit tot de volledige periode van de jacht. Bovendien werd jacht vanaf dan enkel toegestaan op het niveau van een WBE.

.....
Op voorwaarde dat er een voldoende hoge patrijzenstand is, kan op de patrijs gejaagd worden.

De belangrijkste voorwaarde is de aanwezigheid van een voldoende hoge voorjaarsstand van patrijs in de WBE. Deze moet gemiddeld 3

koppels per 100 ha open ruimte bedragen, berekend over de drie voorgaande jaren. In 2019 volde- den 107 van de 182 WBE's (59%) aan deze drempelwaarde. De twee- de voorwaarde is dat het gevoerde wildbeheerplan zich expliciet richt op de verbetering van de instand- houding van de patrijs.

Tot slot stelt de Vlaamse jachtwet- geving dat 'gewone jacht', het wet- telijk kader waarbinnen het afschot van patrijs plaatsvindt, uitgeoefend moet worden in het kader van duurzaam wildbeheer. Het feit dat de patrijzenpopulatie en het afschot in de periode 2007-2016 een sterke daling kennen, stelt het duurzaam karakter van de huidige jacht op patrijs in vraag.

Om de impact van jacht op de pa- trijzenpopulatie na te gaan, richten we ons tot populatiemodelling. Populatiemodelling is een vaak gebruikt instrument om beheer- keuzes te onderbouwen en om de mogelijke impact van maatregelen op de soorten in kwestie te onder- zoeken. Dankzij onderzoek in het buitenland zijn er heel wat gege-vens beschikbaar over de populatie- dynamiek van de patrijs en werden op basis daarvan verschillende populatiemodellen opgesteld. In het INBO-rapport gingen we na wat deze populatiemodellen ons kunnen leren over de impact van jacht op de patrijzenpopulaties en dit onder verschillende beheersitu- aties.

Een belangrijk element bij het na- gaan van het effect van jacht, is de mate waarin het afschot de natuur- lijke populatiedynamiek beïnvloedt. Het afschot zou immers gecompens- eerd kunnen worden door bijvoor- beeld verhoogde overlevingskansen of een verhoogd voortplantings- succes bij de overblijvende dieren. Uit buitenlands onderzoek blijkt echter dat er bij patrijs geen of onvolledige compensatie van het afschot plaatsvindt. Hierdoor zal de voorjaarsstand in geval van beja- ging steeds lager liggen t.o.v. de niet-bejaagde situatie. Dit neemt niet weg dat bij bejaging toch

een stabiele of zelfs toenemende populatie kan ontstaan, weliswaar op een lager populatieniveau dan in de niet-bejaagde situatie en alleen onder de voorwaarde dat er geen overbejaging plaatsvindt. In het geval van overbejaging, waarbij de jachtintensiteit hoger ligt dan het maximale duurzame afschot, of met andere woorden, waarbij het jaarlijks afschot hoger ligt dan de maximale jaarlijkse groei van de populatie, zal de populatie steeds achteruitgaan.

Populatiemodel om jachtintensiteit op de populatie in te schatten

Het bekendste populatiemodel voor patrijs is een Engels model dat gebruik maakt van Engelse populatiekenmerken en de relaties hiertussen, om onder verschillende beheerscenario's de effecten van de jachtintensiteit op de populatie in te schatten.

(Potts G. (1986) *The Partridge: pesticides, predation and conservation*. Collins Professional and Technical Books, London.)

Dit model illustreert hoe zonder een specifiek patrijzenbeheer een afschot van 20% van de najaars- stand duurzaam kan zijn, terwijl een jachtintensiteit van 50% de populatie doet uitsterven. In de maximale beheersituatie kan de jacht een duurzaam karakter behouden bij een hogere jachtin- tensiteit van maximaal 30% van de najaarsstand. Die maximale beheer- situatie houdt in dat er intensief beheermaatregelen ten gunste van patrijs genomen worden, namelijk de aanleg van voedselgronden voor kuikens, de aanleg van hagen voor nestgelegenheid en intensieve bestrijding van de predatoren van de hen en de nesten. Het effect van een bepaalde jachtintensiteit is dus afhankelijk van de habitatkwaliteit en de beheersituatie. De uitgangssi- tuatie voor dit model is een typisch landbouwgebied in Engeland, dat een betere patrijzenhabitat biedt dan het actuele landbouwgebied in Vlaanderen. We kunnen daarom veronderstellen dat in de Vlaamse situatie een duurzaam afschot, zonder bijkomende beheermaat-

regelen, minder dan 20% van de najaarsstand zal bedragen.

Verder illustreert het model dat in een situatie met jacht in combinatie met het nemen van beheermaat- regelen, de voorjaarsstand hoger kan zijn dan in een niet-bejaagde populatie zonder beheermaatregelen. Het verbeteren van de habitat (al dan niet in combinatie met predatorbestrijding) blijkt een veel grotere impact te hebben voor het verhogen van de populatiegrootte dan het beperken van de jachtin- tensiteit, op voorwaarde dat er geen overbejaging is.

Een ander populatiemodel, dat specifiek werd ontwikkeld om het effect van jacht en de kans op uit- sterven hierdoor te bepalen, neemt toevalsfactoren mee in rekening, zoals de kans op slecht weer tijdens het broedseizoen.

(De Leo G.A., Focardi S., Gatto M. & Cattadori I.M. (2004) *The decline of the grey partridge in Europe: comparing demographies in traditional and modern agricultural landscapes*. *Ecological Modelling* 177: 313-335.)

Dit model toont aan dat een jachtintensiteit van 20% alsnog resulteert in een kans van 50% op uitsterven over een periode van 100 jaar. De auteurs besluiten dat kleine gefragmenteerde populaties zelfs een lage jachtintensiteit niet kunnen verdragen.

Een derde, Frans populatiemodel beschrijft in detail de verschillende fases tijdens de voortplantingspe- riode.

(Bro E., Sarrazin J., Clobert J. & Reitz F. (2000) *Demography and decline of the grey partridge *Perdix perdix* in France*. *J. Appl. Ecol.* 37, 432-448.)

Dit laat toe om de verschillende problemen die de patrijs ondervindt doorheen het jaar, te bestuderen. De auteurs onderzochten wel- ke factoren de grootste invloed hadden op de populatiegroei. Jacht bleek een van de drie belangrijkste factoren te zijn. De twee andere, even belangrijke, factoren waren de overleving gedurende de winter

en de overleving van de hen tijdens het leggen en het bebroeden van het eerste legsel. Naast jacht heeft m.a.w. predatie eveneens een grote invloed op de populatiegroei.

.....
Bij overbejaging zal de stand steeds achteruitgaan, los van het feit of er al dan niet habitatverbetering plaatsvindt.
.....

De bovenstaande modellen illustreren dat de jachtintensiteit een belangrijke rol speelt in de populatieontwikkeling van patrijs. Bij te hoge afschotpercentages (overbejaging) zal de stand steeds achteruitgaan, los van het feit of er al dan niet habitatverbetering plaatsvindt. Overbejaging moet dus te allen tijde vermeden worden, omdat het de inspanningen voor soortherstel teniet doet. Het is dan ook belangrijk een idee te hebben van de jachtintensiteit. Voor Vlaanderen ontbreken momenteel accurate schattingen van de voorjaarsstand en zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar over modelparameters van de Vlaamse patrijzenpopulatie. Hierdoor is een precieze bepaling van de jachtintensiteit niet mogelijk en is het moeilijk uitspraken te doen over de mate waarin bejaging, naast habitatdegradatie, een rol speelt in de afname van de patrijs in Vlaanderen. Ondanks deze onzekerheden zijn er aanwijzingen dat de jachtintensiteit in sommige WBE's op dit moment te hoog is. Dit pleit minstens voor een lokaal jachtverbod zodat de populatie zich deels kan herstellen van deze overbejaging. Volledig herstel zal pas mogelijk zijn wanneer er daarnaast ook voldoende habitatverbetering plaatsvindt.

Overbejaging vormt voornamelijk een risico in gebieden met een lage populatiedensiteit. Zelfs een laag afschot kan hier immers toch een niet-duurzaam hoog percentage van de najaarsstand vertegenwoordigen. De huidige jachtwetgeving tracht dit risico tegen te gaan door jacht te beperken tot gebieden met

een voldoende hoge voorjaarsstand. Toch slaagt ze er onvoldoende in om overbejaging tegen te gaan. Daarnaast stellen we vast dat een aantal WBE's erg hoge dichtheden rapporteren. In welke mate dergelijke dichtheden overeenstemmen met de werkelijkheid is niet gekend, maar zou onderzocht kunnen worden door een gerichte monitoring. Opmerkelijk is eveneens dat waar de patrijzenpopulatie in Vlaanderen een sterke achteruitgang kent, het aantal WBE's die voldoen aan de drempelwaarde sinds de invoering van deze reglementering niet is afgenomen. Dit aantal steeg van 99 WBE's in 2009 naar 107 WBE's in 2019. Sinds de verstrenging van de reglementering kregen m.a.w. meer WBE's de toelating om te jagen op patrijs. Om het risico op overbejaging te verkleinen, raden we daarom aan een alternatieve strategie uit te werken voor de opdeling in gebieden waar jacht al dan niet wordt toegelaten.

Habitatverbetering, gecombineerd met al dan niet jachtverbod

Habitatverbetering is een bepalende factor om te komen tot een duurzaam herstel van de patrijs. De kansen op herstel kunnen hierbij verhoogd worden door habitatverbeteringsmaatregelen te koppelen met een tijdelijk jachtverbod op patrijs. Om die reden raden we aan om in een periode met een gerichte aanpak voor grootschalig habitatherstel (bijvoorbeeld via het in opmaak zijnde soortbeschermingsprogramma 'Akkervogels') in deze gebieden een tijdelijk jachtverbod in te stellen. Op die manier zou de voorjaarsstand moeten verhogen, waardoor de populatie betere kansen heeft om te reageren op habitatverbeteringen en het herstel van de populatie sneller bereikt wordt. Wanneer de populatie zich hersteld heeft op een voldoende hoog niveau, kan de jacht opnieuw geopend worden, op voorwaarde dat ze duurzaam is.

.....
Habitatverbetering is een bepalende factor om te komen tot een duurzaam herstel van de patrijs.
.....

Een jachtverbod in de rest van Vlaanderen kan zinvol zijn indien het negatieve effect van het wegvallen van beheermaatregelen door de jagerij kleiner is dan het positieve effect van het wegvallen van de jachtmortaliteit. De populatie zal dan minder snel achteruit gaan, waardoor er tijd gewonnen wordt voor het uitvoeren van voldoende habitatverbetering. Indien het effect van het wegvallen van de beheermaatregelen echter groter is dan het effect van het wegvallen van de jachtmortaliteit, zal een jachtverbod op korte termijn resulteren in een snellere achteruitgang van de patrijs. In dat scenario is een jachtverbod niet zinvol. Op dit ogenblik zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar om uit te maken welk scenario het meest waarschijnlijk is. De keuze tussen beide scenario's (wel of geen volledig jachtverbod) vormt dan ook een waardeoordeel over hoe om te gaan met deze onzekerheid. In beide scenario's echter zal de populatie bij onvoldoende habitatmaatregelen, ondanks een jachtverbod, op lange termijn achteruit blijven gaan.

.....
► Tekst: Thomas Scheppers, Yasmine Verzelen, Koen Devos, Frank Huysentruyt, Jim Casaer, Tim Adriaens, Luc De Bruyn, Koen Van Den Berge, Toon Van Daele en Glenn Vermeersch